

نقش ورزش در جلوگیری از واگرایی دینی، مذهبی و فرقه‌ای در استان خوزستان

سیدحسین مرعشیان^{۱*}، امین خطیبی^۲، اسماعیل ویسیا^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۱۹

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی نقش ورزش در واگرایی دینی، فرقه‌ای و مذهبی مردم استان خوزستان بود.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع آمیخته اکتشافی بود. در بخش کیفی، مصاحبه‌های کیفی نیمه ساختارمند با خبرگان انجام شد و با استفاده از نمونه‌گیری نظری، مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. بر اساس نتایج بدست آمده در این مرحله، پرسشنامه‌ای برای نقش ورزش و واگرایی تهیه شد. روایی ابزار تحقیق، توسط ۸ تن از متخصصین بررسی و تأیید شد. پایایی نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه و تأیید شد ($\alpha > 0/7$). در بخش کمی، جامعه آماری شامل کلیه افراد رده سنی ۱۴ تا ۶۵ سال ساکن در استان خوزستان بود ($N=4853000$). با توجه به جدول مورگان اندازه نمونه ۳۸۴ نفر تعیین شد و برای انتخاب این افراد از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده شد. به منظور تحلیل داده‌ها از معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد ورزش حرفه‌ای بر هویت دینی و قومی تأثیر معناداری دارد و از طریق تأثیر بر هویت دینی می‌تواند در کاهش واگرایی دینی و همچنین واگرایی فرقه‌ای و مذهبی تأثیرگذار باشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود تا با اتخاذ تدابیر لازم جهت توسعه ورزش (بخصوص ورزش حرفه‌ای) در استان خوزستان به کاهش واگرایی دینی و مذهبی در این استان کمک شود.

واژه‌های کلیدی: هویت، واگرایی، ورزش، استان خوزستان، قومیت

۱ و ۲. استادیار مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز ۳. دانشجوی دکترای مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید

چمران اهواز

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: hmarashian@scu.ac.ir

مقدمه

عمیق‌ترین ارتباطات را با مردم برقرار سازد (ممبینی کشه و همکاران، ۱۳۹۲). اساسا ورزش در سطح ملی می‌تواند یکپارچگی، هویت ملی و پشتیبانی از ارزش‌های مسلط را افزایش داده و آرمان‌ها و ریشه‌های مشترک را متمرکز سازد. ورزش بخشی از زندگی روزانه مردم است که اجازه دست‌کاری شدید، برای هویت‌سازی ملی و ملی‌گرایی را می‌دهد، بدون آن که واکنش‌های شدید جاهای دیگر را به دنبال داشته باشد (کونتیک^۱، ۲۰۰۹). استفاده از ورزش به عنوان موتور توسعه از طریق تبادل بین‌فرهنگی، حل منازعات و ایجاد صلح، کمک به جمعیت‌های حاشیه‌ای و یا تمرکز بر سلامت عمومی میسر می‌شود (ولتی‌پیچی و بورتون^۲، ۲۰۱۷).

هم‌گام با حرکت جهانی شدن با نوعی زنده شدن احساسات فرهنگی، ملی، قومی، دینی، زبانی و محلی در سراسر جهان روبه‌رو هستیم. این حرکت‌ها به دنبال نیل به هویت‌های مستقل فرهنگی انجام می‌گیرند و فراگیری چنین روندی تحلیل‌گران مهم بین‌المللی را متوجه این مطلب ساخته که به احتمال زیاد، درگیری‌ها و تنش آینده جهان را مسائل فرهنگی، ملی، قومی، دینی و محلی شکل خواهند داد. در واقع از جنگ جهانی دوم به بعد، جهان شاهد احیاء موضوع قومیت‌ها به مثابه یک معضل در سیاست، موضوع مهم در زمینه بسیج سیاسی مردم و منبعی برای منازعات داخلی و بین‌المللی بوده است. در کمتر منطقه‌ای از جهان می‌توان مرزهایی را پیدا کرد که اقوام کاملا همگن داشته باشند. تنوع قومی، هم می‌تواند فرصت و هم

جهان امروز با دو مسئله به ظاهر متعارض رو به روست، از یک طرف روند جهانی شدن بر فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان حاکمیت می‌یابد و از سوی دیگر حرکت‌های مخالف جهانی شدن رو به افزایش نهاده و هویت‌های قومی و مذهبی (دینی) دوباره تجدید می‌شوند، خصوصا در کشورهایی که دارای قومیت‌ها و مذاهب گوناگون هستند، این فرآیند چشم‌گیرتر است (مقصودی، ۱۳۸۲: ۵۹). اختلافات فرهنگی، سیاسی، قومی، مذهبی، دینی و اقتصادی میان جمعیت‌ها یا موانع جغرافیایی و تماس میان مناطق مختلف همگی می‌توانند در حکم نیروهایی تفرقه‌انگیز عمل - کنند. اگر این نیروها را بدون نظارت هر گونه سیستم متعادل کننده‌ای به حال خود واگذاریم، موجب فروپاشی کشور می‌شوند. نیروهای هم‌گرا (متحد کننده) در جهت عکس نیروهای تفرقه‌انگیز عمل کرده و اجزای کشور را به هم نزدیک می‌کنند (مویر، ۱۳۷۵: ۴۷). وحدت و اتحاد ملی در کشورها همیشه از جایگاه بنیادینی برخوردار بوده است، به گونه‌ای که تمام بنیان‌های ساختاری و کارکردی حیات بشری متأثر از استحکام آن است (مطهری‌نیا، ۱۳۸۱: ۶۵).

در این میان ورزش و سیاست به هم پیوند خورده و ورزش از طریق کم‌رنگ کردن گرایش‌های قومی، زبانی، دینی، نژادی و مذهبی یکی از روش‌های موثر جهت ارتقا وحدت ملی است. ورزش مردمی‌ترین نهاد اجتماعی است که همه مردم با آن ارتباط دارند و اوقاتی از زندگی خود را به عنوان اوقات فراغت در ورزش صرف می‌کنند، لذا ورزش آن قدرت را دارد که در میان توده‌ها جایی پیدا کند و از این طریق

1. Kotnik

2. Welty Peachey & Burton

شده در جامعه برخوردار است (جعفریان، ۱۳۸۴).

ورزش به عنوان طیف وسیعی از فعالیت‌ها، فرآیندها، روابط اجتماعی و نتایج فیزیکی، روانی و جامعه شناختی تعریف شده که می‌تواند مردم را با افزایش آگاهی، احترام و درک تنوع جهانی تحت تاثیر قرار دهد. ورزش می‌تواند پل‌هایی بین مردم ایجاد کند و بر تفاوت‌های فرهنگی غلبه کند و سبب ترویج فضای تحمل شود که این به خاطر صفات مثبتی است که با مشارکت ورزشی همراه است و شامل کمک به جوانان برای تبدیل شدن به شهروندانی بهتر است و به پیشرفت اخلاقی نیز کمک می‌کند. به طور کلی از مزایای بالقوه ورزش بهبود آمادگی جسمانی و سلامت، بهبود سلامت روان و رفاه روانشناختی و تاثیرات اجتماعی وسیع‌تر از جمله انسجام اجتماعی، ادغام و هویت اجتماعی بیشتر است (هورل^۱، ۲۰۱۶).

امروزه تعامل ورزش و سیاست به یکی از موضوعات مهم تبدیل شده و حکومت‌ها می‌کوشند تا از ظرفیت‌های آن به بهانه‌های مختلف بهره‌گیرند. از مهمترین کارکردهای سیاسی ورزش، جهت‌دهی به افکار عمومی، به وجود آوردن اتحاد ملی، به وجود آوردن هویت ملی، نشان دادن چهره‌های کارآمد از دولت و در نهایت ملت‌سازی است. دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در مواردی توانسته از ظرفیت ورزش قهرمانی و ملی خود، در جهت تقویت همگرایی و هویت ملی سود جوید (نقی پور گیوی و اسدی، ۱۳۹۴). قهرمانان ورزشی در میدانی بین‌المللی تنها برای خود ورزش نمی‌کنند و پیروزی و

تهدید باشد (عزیزی و آذرکمند، ۱۳۹۰). ایران امروزی نیز مجموعه‌نامگونی از اقوام مختلف نژادی، زبانی، دینی، مذهبی و فرهنگی است که در برخی از دوره‌های مشترک خود در ایران، انسجام و همگونی اجتماع لازم را نداشته‌اند، به همین جهت عمدتاً نطفه بحران هویت در درون آن‌ها وجود دارد که در برهه‌های زمانی خاص، جنبه بحران سیاسی یافته‌اند (معیدفر و رضایی، ۱۳۸۸).

همچنین مرزنشین بودن اغلب اقوام ایرانی نیز آن‌ها را مستعد پذیرش تحركات قومی و بعضاً تجزیه‌طلبانه می‌نماید. علاوه دخالت‌های پنهانی دولت‌های استعماری گذشته و قدرتمند امروز نظیر ایالات متحده آمریکا در موضوع جدایی طلبی قومیت‌ها و ایجاد شکاف بین قومیت‌ها و اختصاص بودجه برای این موضوع نیز دیده می‌شود که نمونه آن در تنش‌های سال ۱۳۸۵ در خوزستان، سیستان و بلوچستان و آذربایجان قابل مشاهده است (پیشگاهی فرد و امیدی، ۱۳۸۸). از سوی دیگر بزرگ‌نمایی مسائل مذهبی، دینی و قومی نیز از برجسته‌ترین روش‌ها و ابزارهای جنگ نرم به شمار می‌آیند (عزیزی و آذرکمند، ۱۳۹۰). واژه واگرایی در برابر همگرایی به کار می‌رود و به معنی تفکیک و جدایی از همدیگر و دور شدن از هدف مشترک و حرکت به سوی هدف‌های خاص است (حافظ-نیا، ۱۳۸۵: ۱۸۳). منظور از واگرایی دینی، روی-گردانی از دین و عدم تعلق و تعهد به دین و جامعه دینی است. اما واگرایی فرقه‌ای و مذهبی زمانی است که در کنار عقاید سازمان دینی عام، انشعابی طراحی شده که در ظاهر جنبه دینی خود را حفظ می‌کند، ولی در باطن، از یک نوع واگرایی رادیکالی نسبت به سازمان دینی نهادینه

1. Hurrell

این زمینه هستند. عبداللهی (۱۳۸۰) نیز معتقد است هویت قومی در صورت تبدیل شدن به قوم‌گرایی افراطی و احساس برتری بر اقوام دیگر، می‌تواند منشاء تعارض قومی و مانع همبستگی و انسجام جمعی در سطح جامعه باشد. هاشمی و جوادی یگانه (۱۳۸۶) نیز در تحقیقی دریافتند عملکرد تیم‌های محلی در بسیاری از موارد، در تقابل با نمادها و آیین‌های ملی است و در مواردی هم با ایجاد فضای رقابتی شدید به تقابل گروه‌های اجتماعی دامن می‌زند و با استمرار آن در طول زمان به قطب‌بندی‌های موجود قوت می‌بخشد. شعبانی‌بهار و مقبولی (۱۳۹۲) نیز طی تحقیقی دریافتند که محیط ورزشی علاوه بر این که باعث تطبیق با محیط چند فرهنگی می‌شود می‌تواند باعث حفظ هویت قومی نیز گردد و حفظ هویت فرهنگی و یا فرهنگ‌پذیری جدید به پیشینه فرهنگی ورزشکاران بستگی دارد. باید پذیرفت که اقوام ایرانی وجود دارند و از نظر هویت ملی ضعیفند و این بحران هویت در شرایط مختلف نمود یافته است (نواح و تقوی نسب، ۱۳۸۵). یکی از استان‌های مرزی کشور که طی سال‌های اخیر دشمنان برای ایجاد تفرقه در آن تلاش بسیاری کرده‌اند، استان خوزستان است. وجود قومیت‌های مختلف (عرب، بختیاری، دزفولی، شوشتری و بهبهانی و ...) و ظهور فرقه‌های دینی در استان خوزستان و بویژه در شهر اهواز و وقایع ناشی از آن که طی چند سال گذشته به وقوع پیوسته است، همگی موبد این نظر است (مقدس و همکاران، ۱۳۸۸). بعلاوه این استان دارای بخش اعظمی از منابع نفت و گاز ایران و صنایع وابسته به آن چون پتروشیمی است.

شکست آن‌ها تنها به خودشان تعلق ندارد. با پیروزی قهرمانان موجی از شادی و غرور در هم-وطنانشان به وجود می‌آید و با شکست او ملتی متاثر می‌گردد و این مسئله منجر به همگرایی و واگرایی یک ملت می‌شود (ممبینی کشه و همکاران، ۱۳۹۲). پیچی و همکاران (۲۰۱۵) دریافتند وقتی افراد به منظور کسب پیروزی در رقابت در قالب یک تیم ورزشی با هم متحد می‌شوند، این اتحاد می‌تواند به کاهش تمایز و تقسیم نژادی و قومیتی کمک کند به عبارت دیگر در ورزش، هر فرد دیگران را به عنوان هم تیمی یا رقیب و نه به عنوان فردی با نژاد، قومیت و فرهنگ متفاوت، تلقی می‌کند (پیچی و همکاران، ۲۰۱۵). مازن و گرک (۲۰۱۸) نیز طی پژوهشی دریافتند درگیری احساسی مکانیسم اصلی است که موجب می‌شود هویت ملی از طریق ورزش افزایش یابد. با این حال فاضلی (۱۳۹۰) معتقد است اگر تیم‌های فوتبال بر روی مرزها و شکاف‌های (واقعی یا تصویری) اجتماعی قومی، مذهبی و زبانی قرار گیرند نه تنها به حفظ و ارتقاء انسجام اجتماعی یاری نخواهند رساند بلکه به بستری فعال برای عوامل واگرا و یا ایجاد نفرت‌های قومی-مذهبی تبدیل خواهند شد. تیم‌های باشگاهی یا محلی با تاکید بر هویت‌های فروملی، زمینه را برای غیرت‌سازی-های مختلف در درون یک جامعه فراهم می‌آورند و اگر جامعه‌ای به دلایل داخلی و خارجی دارای پتانسیل‌های واگرایی باشد، ورزش می‌تواند تسریع کننده فروپاشی اجتماعی و یا حتی سرزمینی باشد که کشورهای حوزه بالکان و یوگسلاوی سابق و اسپانیا مثال‌های آشکاری در

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، آمیخته اکتشافی^۱ بود که به صورت میدانی انجام شد. از آنجایی که در ارتباط با چگونگی تاثیرگذاری حوزه‌های مختلف ورزش بر جلوگیری از واگرایی دینی، فرقه‌ای و مذهبی پرسشنامه یا چارچوب مفهومی یافت نشد، تلاش شد تا در بخش کیفی پژوهش، جنبه‌هایی از ورزش که می‌تواند بر واگرایی دینی و فرقه‌ای مردم تاثیرگذار باشد، شناسایی شود. پس از مطالعه ادبیات و پیشینه موضوع، در بخش کیفی از مصاحبه‌های کیفی نیمه ساختاریافته با خبرگان (متخصصین آگاه به حوزه ورزش و علوم اجتماعی) استفاده شد. پس از هر مصاحبه، نظرات خبرگان به مجموعه عوامل شکل‌دهنده نقش ورزش اضافه شد و با استفاده از نمونه-گیری نظری^۲ (غیر احتمالی)، مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. نمونه‌گیری پس از انجام ۱۰ مصاحبه با ۱۰ نفر متوقف شد. مصاحبه شوندگان شامل ۶ نفر از متخصصین ورزشی و ۴ نفر از متخصصین علوم اجتماعی و همگی دارای مدرک دکترای تخصصی بودند.

وجود مجتمع‌های بزرگ صنعتی، نقش اساسی در تولید برق کشور با توجه به رودخانه‌های پرآب آن، خاک مناسب و آب کافی برای کشاورزی، از جمله این ظرفیت‌هاست. با این همه استان خوزستان از موقعیتی استراتژیک نیز برخوردار است. نفت خوزستان و هم‌جواری این استان با خلیج فارس به عنوان یکی از نقاط استراتژیک جهان، از مولفه‌هایی است که آن را به عنوان یک استان استراتژیک ایران مطرح کرده است. به علاوه مرز نسبتاً طولانی آبی و خاکی و وجود شهرهای بندری، اهمیت ویژه‌ای به این استان بخشیده است. وجود بحران‌های منطقه‌ای و حضور نیروهای نظامی خارجی در مجاورت مرزهای این استان و خلیج فارس را نیز باید به مسائل فوق افزود. این در حالی است که تمرکز بر عرب‌گرایی که از زمان جمال عبدالناصر رئیس‌جمهور ناسیونالیست مصر در دهه ۶۰ میلادی آغاز شده بود، همچنان ادامه دارد (نواح و همکاران، ۱۳۸۹). چنان‌که برخی پژوهش‌ها براساس شاخص‌های مهم فرهنگی اجتماعی از قبیل شاخص‌های زبانی، مذهبی، نژاد و قومیت یا خاستگاه تاریخی، میزان مشارکت در مدیریت سیاسی ملی، ساختار اجتماعی و موقعیت استقرار، عرب‌های خوزستان را جزء واگراترین قوم‌های مستقر در ایران می‌دانند (کریمی‌پور و کریمی‌پور، ۱۳۸۴). از سوی دیگر استان خوزستان سابقه تاریخی و موفقیت در امر ورزش دارد و دروازه ورود بسیاری از رشته‌های ورزشی در ایران بوده است. لذا این پژوهش در پی پاسخ‌گویی به این سوال است که آیا ورزش می‌تواند در جلوگیری از واگرایی‌های دینی و مذهبی و فرقه‌ای شهروندان استان خوزستان تاثیرگذار باشد؟

1. Exploratory Mixed Model
2. Theoretical sampling

جدول ۱. تنوع و تعداد افراد مصاحبه شده

تخصص	تعداد	جنسیت	مدرک تحصیلی	میانگین سابقه شغلی
متخصصین مدیریت ورزشی	۶ نفر	۵ مرد ۱ زن	دکترا	۱۲ سال
متخصصین جامعه شناسی	۴ نفر	۳ مرد و ۱ زن	دکترا	۱۵ سال
مجموع	۱۰ نفر	-	-	-

غربی و مرکزی تقسیم شد و از هر خوشه، دو شهر و چهار روستا به تصادف انتخاب شد. از خوشه شمالی شهرهای دزفول و اندیمشک، از خوشه جنوبی شهرهای آبادان و هندیجان، از خوشه شرقی شهرهای ایذه و باغملک، از خوشه غربی شهرهای دشت آزادگان و هویزه و از خوشه مرکزی نیز دو شهر اهواز و بایو انتخاب شدند. برای پوشش مناطق روستایی نیز از مجموع روستاهای اطراف هر شهرستان، دو روستا به تصادف انتخاب شد. در مجموع ۴۰۰ پرسشنامه در قالب پنج خوشه، در ده شهر و بیست روستا توزیع شد که اطلاعات ۳۲۸ پرسشنامه کامل و قابل استفاده بود (ضریب بازگشت پرسشنامه‌ها ۸۲٪). برای توزیع پرسشنامه‌ها به همکاران پژوهش تاکید شد تا تلاش کنند پرسشنامه‌ها را در اماکن عمومی و در بین اقشار مختلف جامعه در دامنه سنی ۱۴ تا ۶۵ سال توزیع کنند.

پس از آن مجموعه عوامل شناسایی شده مورد بازبینی تیم پژوهش قرار گرفت و عواملی که هم‌پوشانی داشتند حذف شدند و در نهایت نقش ورزش در سه حوزه ورزش همگانی، حرفه‌ای و قهرمانی با ۲۱ گویه تعیین شد. همچنین ۱۴ گویه نیز برای دو عامل واگرایی دینی و واگرایی فرقه‌ای و مذهبی شناسایی شد. بر همین اساس مدل مفهومی پژوهش شکل گرفت.

در بخش دوم پژوهش (بخش کمی)، جامعه آماری پژوهش کلیه افراد رده سنی ۱۴ تا ۶۵ سال ساکن در استان خوزستان بودند. بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۵ جمعیت استان خوزستان، ۴۸۵۳۰۰۰ نفر محاسبه شده است. با توجه به جدول مورگان اندازه نمونه آماری ۳۸۴ نفر تعیین شد. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده شد. همان‌طور که در جدول شماره ۲ آمده است، بدین منظور کل استان خوزستان به پنج خوشه شمالی، جنوبی، شرقی،

جدول ۲. جدول تفصیلی خوشه‌ها

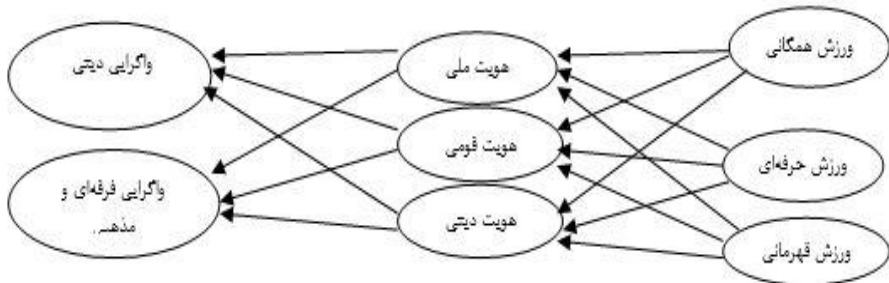
تعداد پرسشنامه‌ها	نام روستاها	نام شهرها	خوشه‌ها
۶۸	بنوارشامی، چغامیش / تله‌رنگ، انارکی	دزفول / اندیمشک	خوشه شمالی
۶۵	تنگه‌یک، درویشیه / کوت‌مهنا، سویره	آبادان / هندیجان	خوشه جنوبی
۶۴	چلویر، بردرو / تکیه، مال اقا	ایذه / باغملک	خوشه شرقی
۶۴	علی‌آباد، سبحانیه / حنظله، دغاغله	دشت آزادگان / هویزه	خوشه غربی
۶۷	احمدآباد، شریعتی / مقیطیه، ندافیه	اهواز / بایو	خوشه مرکزی

مذهبی از معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی^۱ استفاده شد. جهت محاسبه آزمون‌های آمار توصیفی از نرم افزار اسپس-اس^۲ نسخه ۲۲ و جهت انجام آزمون معادلات ساختاری از نرم افزار اسمارت پی. ال. اس^۳ نسخه دو استفاده شد.

در این پژوهش از سه پرسشنامه استفاده شد: (۱) پرسشنامه نقش ورزش با ۲۱ گویه (ورزش همگانی با سه گویه، ورزش قهرمانی با ۱۰ گویه، ورزش حرفه‌ای با هشت گویه). (۲) پرسشنامه هویت در مجموع ۲۱ گویه داشت. برای سنجش هویت دینی (هفت گویه) و هویت ملی (هفت گویه) از پرسشنامه استاندارد سفیری و همکاران (۱۳۸۸) استفاده شد و برای سنجش هویت قومی (هفت گویه) از پرسشنامه استاندارد مقدس و همکاران (۱۳۸۸) استفاده شد. (۳) پرسشنامه محقق ساخته واگرایی با ۱۴ گویه شامل دو بعد واگرایی دینی (چهار گویه) و واگرایی فرقه‌ای و مذهبی (۱۰ گویه) که با توجه به پیشینه پژوهش و مصاحبه‌های انجام شده، طراحی شد. همه پرسشنامه‌ها دارای طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (۱= کاملاً مخالف تا ۵= کاملاً موافق) بود. برای بررسی روایی صوری و محتوایی، پرسشنامه‌ها در بین ۸ تن از متخصصین مدیریت ورزشی و علوم اجتماعی توزیع و نظرات آنان جهت بهبود ابزار پژوهش اعمال شد. برای تعیین پایایی نیز، ابتدا ۳۰ پرسشنامه در شهر اهواز توزیع شد و پایایی با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه گردید و برای ورزش همگانی ۰/۷۲۰، ورزش قهرمانی ۰/۹۲۶، ورزش حرفه‌ای ۰/۸۵۶، هویت دینی ۰/۸۷۸، هویت ملی ۰/۸۲۰، هویت قومی ۰/۷۹۰، واگرایی دینی ۰/۸۰۶، واگرایی فرقه‌ای و مذهبی ۰/۸۰۹ بدست آمد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی، درصد، نمودار و...) و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار استنباطی جهت بررسی مدل پژوهش و سنجش تاثیر نقش ورزش بر واگرایی دینی و

1. Partial Least Squares (PLS)
2. SPSS
3. Smart PLS

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

یافته‌های پژوهش

میانگین سنی زنان $11/04 \pm 32/35$ سال بود و میانگین سنی بصورت کلی $10/11 \pm 28/93$ سال بود. کمترین سن پاسخ‌دهندگان ۱۴ سال و بیشترین سن ۶۴ سال بود. ۱۲۵ نفر از پاسخ‌دهندگان متاهل (۳۸/۱٪) و ۲۰۱ نفر مجرد (۶۱/۳٪) بودند. بیش از ۲۸٪ پاسخ‌دهندگان عنوان کرده‌اند که به میزان زیاد و خیلی زیادی پیگیر اخبار و رویدادهای ورزشی بوده‌اند.

به منظور ارزیابی کمی مدل مفهومی، پرسشنامه‌ای تهیه و در بین ۴۰۰ نفر از مردم استان خوزستان توزیع شد. در نهایت اطلاعات ۳۲۸ پرسشنامه کامل بود و مورد ارزیابی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول شماره ۳ نیز آمده است، تعداد ۱۹۷ نفر از پاسخ‌دهندگان مرد (۶۰/۱٪) و ۱۳۱ نفر زن (۳۹/۹٪) بودند. میانگین سنی مردان $26/66 \pm 18/76$ سال و

جدول ۳. ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

متغیر	فروانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۹۷
	زن	۱۳۱
وضعیت تاهل	متاهل	۱۲۵
	مجرد	۲۰۱
مدرک تحصیلی	زیردیپلم	۳۱
	دیپلم	۶۱
	کاردانی	۳۹
	کارشناسی	۱۶۱
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۳۶
	خیلی کم	۶۴
پیگیری اخبار و رویدادهای ورزشی	کم	۶۰
	متوسط	۱۱۲
	زیاد	۴۹

با توجه به نتایج جدول شماره ۴، در بین متغیرهای پژوهش، بیشترین میانگین مربوط به متغیر واگرایی فرقه‌ای و مذهبی و کمترین میانگین مربوط به متغیر ورزش همگانی است.

جدول ۴. میانگین و انحراف معیار متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
ورزش همگانی	۳	۹/۲۴۳	۲/۷۲۹
ورزش قهرمانی	۱۰	۳۳/۴۴۵	۹/۳۶۱
ورزش حرفه‌ای	۸	۲۶/۶۹۵	۷/۹۹۰
هویت ملی	۷	۲۹/۸۷۲	۵/۱۴۴
هویت قومی	۷	۲۶/۵۹۱	۵/۵۷۹
هویت دینی و مذهبی	۷	۲۸/۷۸۹	۵/۵۷۷
واگرایی دینی	۴	۱۲/۷۰۱	۳/۴۲۰
واگرایی فرقه‌ای و مذهبی	۱۰	۴۶/۲۱۰	۶/۸۸۹

در ادامه مدل مفهومی پژوهش با استفاده معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی بررسی شد. در این روش برازش مدل در سه بخش بررسی می‌شود: الف) برازش مدل اندازه‌گیری ب) برازش مدل ساختاری ج) برازش کلی مدل. یک مدل اندازه‌گیری مربوط به بخشی از مدل کلی می‌شود که در برگزیده یک متغیر به همراه سوالات مربوط به آن متغیر

است. در واقع در مدل اندازه‌گیری، روایی سازه ابزار بررسی می‌شود. برای بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، سه معیار پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده می‌شود. همانطور که در جدول شماره ۵، آمده است، مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراجی برای تمامی متغیرها در محدوده قابل قبول قرار دارد.

جدول ۵. بررسی پایایی مدل پژوهش

سازه	ضریب آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراجی
	$(\alpha) > 0.7$	$(CR) > 0.7$	$(AVE) > 0.4$
ورزش همگانی	۰/۷۱۰	۰/۸۱۹	۰/۶۰۷
ورزش قهرمانی	۰/۸۳۰	۰/۹۱۸	۰/۵۳۴
ورزش حرفه‌ای	۰/۹۱۳	۰/۹۳۰	۰/۶۲۹
هویت ملی	۰/۸۶۷	۰/۸۸۷	۰/۵۳۲
هویت قومی	۰/۹۰۱	۰/۸۷۳	۰/۵۰۱
هویت دینی و مذهبی	۰/۸۸۹	۰/۹۱۴	۰/۶۰۵
واگرایی دینی	۰/۷۲۷	۰/۷۸۹	۰/۵۰۱

واگرایی فرقه ای و مذهبی	۰/۹۴۳	۰/۹۵۲	۰/۶۶۷
در جدول شماره ۶، بارعاملی و مقدار t برای هر یک از گویه‌های پژوهش ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود بارعاملی تمام گویه‌ها بزرگتر از ۰/۴ است. همچنین مقدار		t متناظر با هر گویه نیز بزرگتر از ۱/۹۶ است که حاکی از معناداری آن‌ها در سطح ۰/۹۵ است.	

جدول ۶. بررسی بارعاملی و مقدار t برای هر گویه

مقدار t	بارعاملی	گویه‌ها
۴/۷۴۴	۰/۷۳۹	در ورزش های همگانی فعالیت میکنم
۴/۸۹۱	۰/۹۱۴	به شرکت در ورزش‌های همگانی علاقه مندم.
۲/۹۵۱	۰/۶۶۳	شرکت در ورزش همگانی را لازم و ضروری میدانم.
۶/۰۴۴	۰/۵۴۵	توسل های ورزشکاران قبل از شروع مسابقه مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۹/۱۰۱	۰/۶۶۱	شکرگزاری ورزشکاران بعد از پیروزی در مسابقات، مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۱/۷۵۵	۰/۶۸۷	اجتناب ورزشکاران ایرانی از مسابقه با نمایندگان اسرائیل مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۴۰/۶۲۸	۰/۸۶۶	حضور ورزشکاران در اماکن مذهبی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۷/۹۶۰	۰/۷۵۰	حضور بانوان با پوشش های اسلامی در رویدادهای ورزشی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۸/۵۴۹	۰/۷۶۷	موفقیت بانوان با پوشش های اسلامی در رویدادهای ورزشی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۲۴/۲۶۳	۰/۸۳۶	حضور ورزشکاران در مراسمات مذهبی و دینی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۲۵/۸۴۴	۰/۸۱۷	نام گذاری کاروان های ورزشی با نام های مذهبی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۷/۵۵۹	۰/۶۱۰	حضور ورزشکاران با ادیان و مذاهب مختلف در تیم های ملی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۱/۹۷۴	۰/۷۰۴	تشکر مسئولین نظام از ورزشکاران با مذاهب مختلف مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۶/۳۲۵	۰/۷۵۹	الفاظ و شعارهای دینی و مذهبی تماشاگران مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۶/۷۹۱	۰/۵۴۴	حضور ورزشکاران در کارهای خیر خواهانه مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۲۷/۷۲۲	۰/۸۶۵	نام گذاری لیگ های ورزشی با نام مذهبی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۵۰/۳۷۲	۰/۹۰۲	نام گذاری رویدادهای ورزشی با نام مذهبی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۶/۲۲۴	۰/۷۷۲	پخش قرآن پیش از آغاز مسابقات ورزشی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۲۳/۵۲۴	۰/۸۴۱	برگزاری نماز جماعت در حاشیه رویدادهای ورزشی مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۱۷/۷۴۵	۰/۷۵۹	حضور طلاب و علمای دینی در اماکن ورزشی مرا تحت تاثیر قرار میدهد
۳۲/۱۷۱	۰/۸۵۰	علائم و شعارهای دینی روی لباس ورزشکاران مرا تحت تاثیر قرار میدهد.
۹/۶۰۴	۰/۷۱۰	با راز و نیاز با خدا انسان به آرامش می رسد
۲۴/۷۵۳	۰/۸۰۳	بهتر است جامعه با احکام دینی اداره شود.
۳۷/۶۳۴	۰/۸۷۹	باید از دستورات و فرامین پیامبران و ائمه و بزرگان دین پیروی کرد
۲۰/۳۱۳	۰/۷۶۷	فقط دین می تواند مشکلات اخلاقی و اجتماعی جامعه را حل کند
۲۴/۸۱۰	۰/۸۳۱	به انجام عبادات و احکام دین می پردازم.
۱۹/۳۱۹	۰/۷۵۸	به اماکن مذهبی رفت آمد دارم.
۱۰/۷۳۰	۰/۶۷۷	معتقدم که خدایی هست و در آن دنیا به حساب افراد رسیدگی می شود.

۱۴/۱۶۲	۰/۷۸۳	به زندگی در ایران علاقه مند هستم.	
۱۶/۵۹۷	۰/۸۲۸	به ایرانی بودن خود افتخار می کنم.	
۱۳/۳۷۹	۰/۸۰۲	به زبان فارسی علاقه مند هستم.	
۶/۴۱۶	۰/۶۸۱	موسیقی ایرانی را دوست دارم.	هویت
۵/۸۷۹	۰/۶۷۵	معماری بناهای ایرانی را دوست دارم.	ملی
۶/۵۳۱	۰/۶۸۶	به گذشته تاریخی کشور خود افتخار می کنم.	
۵/۰۱۸	۰/۶۲۵	انسان های چون حافظ، مولانا و فردوسی از برجسته ترین پشتوانه های ملی ما هستند.	
۶/۵۹۰	۰/۶۸۰	من به زادگاهم (شهر یا روستای محل تولد) عشق می ورزم	
۴/۹۶۲	۰/۶۵۷	من به زبان مادری ام عشق می ورزم	
۵/۵۸۰	۰/۶۶۹	من از قومیت خود احساس غرور و بزرگی می کنم	هویت
۱۱/۶۰۸	۰/۷۹۰	من پایبند به آداب و رسوم محلی خود هستم	قومی
۶/۹۷۹	۰/۷۷۴	اگر فرزندی داشته باشم ترجیح می دهم با هم قومی خود ازدواج کند	
۵/۶۷۷	۰/۶۸۴	بهتر است آدم دوست، همسایه و همکارش را از بین قوم خود انتخاب کند	
۴/۹۴۵	۰/۶۶۹	اگر کسی با هم قوم خودش زندگی کند کمتر دچار مشکل می شود	
۸/۹۰۵	۰/۷۵۶	من به یگانگی خداوند متعال اعتقاد دارم	
۱۲/۰۹۹	۰/۸۲۲	اعتقاد دارم نظام هستی یک خالق توانا دارد	
۱۶/۳۹۱	۰/۸۸۱	معتقدم حضرت محمد(ص) آخرین پیامبر خداوند است	
۳۲/۷۹۳	۰/۸۹۴	معتقدم قرآن از طرف خداوند بر پیامبر نازل شده است	واگرایی
۱۱/۰۸۲	۰/۷۶۱	اعتقاد دارم حیات پس از مرگ به پایان نمی رسد	مذهبی
۱۳/۶۵۴	۰/۸۳۶	اعتقاد دارم روزی باید به تمام اعمال و نیت هایم پاسخ دهم	و فرقه
۱۱/۸۸۵	۰/۸۳۷	اعتقاد دارم خداوند در تمام امور بر اساس عدالت رفتار می کند	ای
۱۸/۴۴۱	۰/۸۵۳	اعتقاد دارم خداوند عادل است	
۲۱/۶۳۴	۰/۸۶۴	من به وجود ۱۴ معصوم اعتقاد دارم	
۸/۷۹۶	۰/۶۲۸	من به اصل ولایت فقیه اعتقاد دارم.	
۵/۰۸۴	۰/۵۷۱	در مسائل دینی انسان سخت گیری نیستم.	
۲۷/۴۳۱	۰/۸۶۷	در مسائل دینی، دوست دارم خیلی سریع به هدف برسم.	واگرایی
۱۹/۱۳۲	۰/۸۶۰	دوست دارم فضای معنوی را خیلی زود تجربه کنم .	دینی
۳/۳۸۰	۰/۴۳۴	من به عرفان های نو ظهور به دلیل رسیدن سریع به مقصود علاقه دارم.	

جدول شماره ۷، نشان دهنده روایی واگرایی مناسب و برازش خوب مدل های اندازه گیری است. با توجه به نتایج جداول شماره ۵، ۶ و ۷، ابزار پژوهش از روایی مناسب برخوردار است.

برای بررسی روایی واگرا از روش ماتریس فورنل و لارکر^۱ استفاده شد. در قطر اصلی این ماتریس، جذر میانگین واریانس استخراجی متغیرها وارد می شود و جهت تأیید روایی واگرا لازم است، این مقدار بیش از همبستگی میان آن متغیر با سایر متغیرها باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲). نتایج

1. Fornell & Larcker

جدول ۷. بررسی روایی واگرایی مدل به روش فورنل و لارکر

سازه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
ورزش همگانی	۰/۷۷۹							
ورزش قهرمانی	۰/۳۰۸	۰/۷۳۰						
ورزش حرفه ای	۰/۳۲۱	۰/۵۳۰	۰/۷۹۳					
هویت ملی	۰/۱۷۲	۰/۳۵۴	۰/۳۴۶	۰/۷۲۹				
هویت قومی	۰/۰۳۶	۰/۲۴۶	۰/۳۰۸	۰/۳۰۱	۰/۷۰۷			
هویت دینی و مذهبی	۰/۱۲۷	۰/۴۷۰	۰/۵۷۲	۰/۴۶۵	۰/۳۵۲	۰/۷۷۷		
واگرایی دینی	۰/۳۳۴	-۰/۵۴۵	۰/۶۰۵	-۰/۱۷۶	-۰/۲۳۱	-۰/۴۹۱	۰/۷۰۷	
واگرایی فرقه ای و مذهبی	-۰/۱۱۲	-۰/۲۸۳	-۰/۳۷۴	-۰/۳۹۵	-۰/۱۸۴	-۰/۶۵۴	۰/۲۹۶	۰/۸۱۶

در بررسی مدل ساختاری، ضرایب معناداری t ، معیار R^2 ، معیار اندازه تاثیر f^2 و معیار Q^2 بررسی می‌شود. با توجه به جدول شماره ۸ و شکل شماره ۲، مقادیر t ورزش حرفه‌ای بر هویت ملی و هویت قومی تاثیر معناداری دارد. از سوی دیگر هویت دینی تاثیر معناداری بر واگرایی دینی و واگرایی فرقه ای و مذهبی دارد (یعنی ضرائب تاثیر آنها بزرگتر از $1/96$ است). ضرایب R^2 نشان دهنده تاثیر یک متغیر برونزا بر یک متغیر درونزا است و سه مقدار $0/19$ ، $0/33$ و $0/67$ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شوند. با توجه به جدول شماره ۸، مقادیر R^2 برای متغیر هویت ملی و هویت قومی در حد ضعیف و برای هویت دینی در حد متوسط بدست آمده است. معیار اندازه تاثیر f^2 شدت رابطه میان سازه-های مدل را تعیین می‌کند و مقادیر $0/02$ ،

$0/15$ و $0/35$ به ترتیب نشان از اندازه تاثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر است. در این پژوهش معیار f^2 برای شدت تاثیر ورزش همگانی بر هویت دینی، ملی و قومی مقداری کوچک است. مقدار f^2 برای شدت تاثیر ورزش قهرمانی حاکی از تاثیر ضعیف بر هویت دینی و هویت ملی ($0/09$) و تاثیر قوی بر هویت قومی ($0/344$) است. مقدار f^2 برای شدت تاثیر ورزش حرفه‌ای حاکی از تاثیر ضعیف بر هویت ملی و قومی و شدت تاثیر متوسط بر هویت ملی ($0/156$) است. مقدار f^2 برای شدت تاثیر ورزش حرفه‌ای بر هویت دینی متوسط ($0/156$) و بر هویت قومی و ملی ضعیف است. مقدار f^2 برای شدت تاثیر هویت دینی بر واگرایی دینی ($0/244$) و واگرایی فرقه‌ای و مذهبی ($0/504$) حاکی از مقداری قوی است.

جدول ۸. مقادیر معیارهای برازش مدل ساختاری

Red	Q ²	f ²	R ²	مقدار t	ضریب مسیر (β)	سازه ملاک	سازه پیش‌بین
-	-	۰/۰۰۴	۰/۰۰	۰/۷۸۱	-۰/۰۶۵	هویت دینی	ورزش همگانی
-	-	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۳۵۸	۰/۰۳۶	هویت ملی	ورزش همگانی
-	-	۰/۰۰۵	۰/۰۰	۰/۶۴۳	-۰/۰۷۰	هویت قومی	ورزش همگانی
-	-	۰/۰۰۰	۰/۰۰	۰/۱۰۷	۰/۰۱۵	هویت دینی	ورزش قهرمانی
-	-	۰/۰۹۲	۰/۰۰	۱/۲۳۱	۰/۱۹۹	هویت ملی	ورزش قهرمانی
-	-	۰/۳۴۴	۰/۰۰	۰/۰۰۹	-۰/۰۰۲	هویت قومی	ورزش قهرمانی
-	-	۰/۱۵۶	۰/۰۰	۴/۸۷۰	۰/۵۸۱	هویت دینی	ورزش حرفه‌ای
-	-	۰/۰۱۳	۰/۰۰	۰/۹۷۷	۰/۱۷۰	هویت ملی	ورزش حرفه‌ای
-	-	۰/۰۳۸	۰/۰۰	۲/۲۷۰	۰/۳۳۳	هویت قومی	ورزش حرفه‌ای
۰/۱۹۹	۰/۱۸۹	۰/۲۴۴	۰/۳۳۱	۶/۳۸۸	-۰/۵۰۲	واگرایی دینی	هویت دینی
-	-	۰/۵۰۴	۰/۳۳۱	۷/۰۰۸	-۰/۶۲۰	واگرایی مذهبی	هویت دینی
۰/۰۷۲	۰/۰۵۰	۰/۰۵۳	۰/۱۳۶	۰/۹۷۹	۰/۰۸۱	واگرایی دینی	هویت ملی
-	-	۰/۰۲۳	۰/۱۳۶	۱/۵۱۷	-۰/۱۲۹	واگرایی مذهبی	هویت ملی
۰/۰۴۹	۰/۰۴۴	۰/۰۵۳	۰/۱۰۰	۰/۹۵۰	-۰/۰۷۹	واگرایی دینی	هویت قومی
-	-	۰/۰۸۹	۰/۱۰۰	۱/۰۴۹	۰/۰۷۲	واگرایی مذهبی	هویت قومی
۰/۱۲۵	۰/۱۱۵	-	-	-	۰/۲۵۱	-	واگرایی دینی
۰/۲۹۶	۰/۲۷۲	-	-	-	۰/۴۴۴	-	واگرایی مذهبی

توسط تننهاوس^۲ و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید و طبق فرمول زیر محاسبه می‌گردد. وتزلس و همکاران^۳ (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای آن معرفی نموده‌اند (داوودی و رضازاده، ۱۳۹۲: ۸۵-۷۰). با توجه به جدول شماره ۸ و همچنین فرمول مقابل، مقدار میانگین مقادیر اشتراکی^۴ مقدار ۰/۵۶۰ و میانگین مقادیر R² مقدار ۰/۲۵۲ بدست آمد. با توجه به فرمول زیر مقدار معیار خوبی برازندگی معادل ۰/۳۷۵ بدست آمد که با توجه به دسته-

معیار Q² قدرت پیش‌بینی مدل، در متغیرهای وابسته را مشخص می‌سازد. با توجه به نتایج جدول شماره ۸، متغیر واگرایی قومی و مذهبی (۰/۲۷۲) دارای قدرت پیش‌بینی قوی است و برای متغیر هویت دینی (۰/۱۸۹)، و واگرایی دینی (۰/۱۱۵) دارای قدرت پیش‌بینی متوسطی هستند. هویت ملی (۰/۰۵۰) و هویت قومی (۰/۰۴۴) دارای قدرت پیش‌بینی ضعیفی هستند.

برای بررسی برازش مدل کلی تنها یک معیار به نام خوبی برازندگی^۱ وجود دارد. این معیار

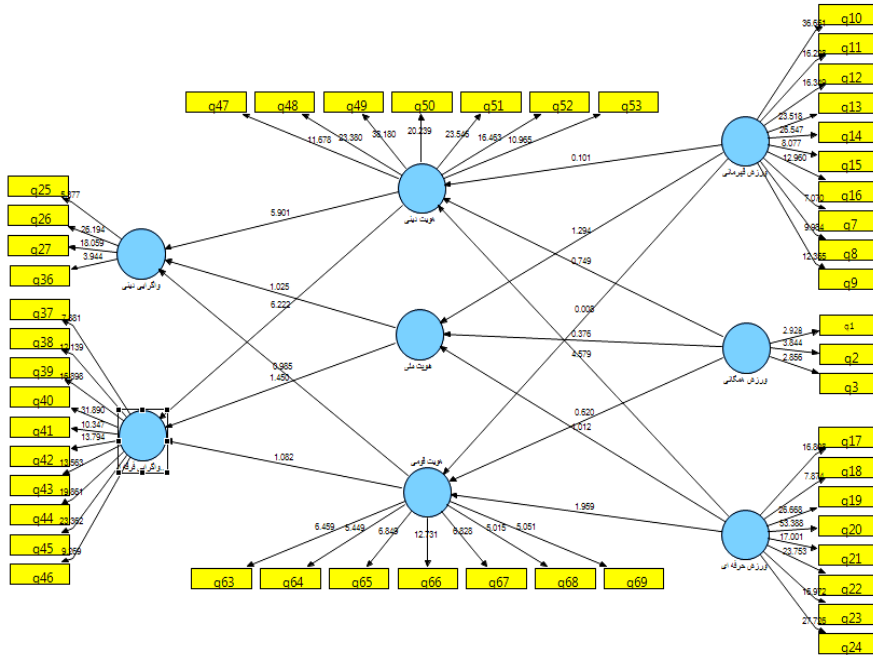
2. Tenenhaus
3. Wetzells et al.
4. Communalities

1. Goodness of Fit (GOF)

$$GOF = \sqrt{\text{Communalities} \times R^2}$$

$$GOF = \sqrt{0.560 \times 0.252} = 0.375$$

بندی وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) نشان از برازش قوی مدل کلی پژوهش است.

شکل ۲. آزمون مدل اصلی پژوهش در حالت معناداری

در استان خوزستان بود. برای درک بهتر از نتایج پژوهش، نقش ورزش در قالب سه دسته عمده رویدادهای ورزشی یعنی ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای بررسی شد. هرچند ممکن است افراد جامعه در ذهن خود، چنین تفکیکی را برای رویدادهای ورزشی قائل نباشند. یا ماهیت رویداد ورزشی بگونه‌ای باشد که هم در قالب ورزش حرفه‌ای بگنجد و هم ورزش قهرمانی. مثل حضور یک تیم باشگاهی فوتبال در رقابت‌های جام باشگاه‌های آسیا. در چنین رقابت‌هایی چون ورزشکاران با باشگاه خود

بحث و نتیجه‌گیری

وحدت و اتحاد ملی در کشورها همیشه از جایگاه بنیادینی برخوردار بوده است، به گونه‌ای که تمام بنیان‌های ساختاری و کارکردی حیات بشری متأثر از استحکام آن می‌باشد. در این میان پژوهش‌های نوین حاکی از آن است که ورزش از طریق کمرنگ کردن گرایش‌های قومی، زبانی، دینی، نژادی و مذهبی می‌تواند یکی از روش‌های موثر جهت ارتقاء وحدت ملی باشد.

هدف این پژوهش، بررسی نقش و جایگاه ورزش در جلوگیری از واگرایی دینی، مذهبی و فرقه‌ای

ورزش موجب تقویت هویت فرهنگی و قومی می‌شود. آلن و همکاران^۱ (۲۰۱۰) نیز ورزش را بعنوان وسیله‌ای برای حفظ هویت فرهنگی مهاجران مقیم در آمریکا می‌دانند. از سوی دیگر نتایج این پژوهش با برخی پژوهش‌های پیشین نیز ناهمخوان است که از آن جمله میتوان به ساهین^۲ (۲۰۱۰) و دوپونا و کاکلی^۳ (۲۰۱۰) اشاره کرد که همگی ورزش را باعث تقویت هویت ملی دانسته‌اند در حالی که در این پژوهش ارتباط معناداری میان ورزش و هویت ملی یافت نشد. شاید نتیجه بدست آمده ناشی از پرننگ بودن هویت قومی در استان خوزستان باشد. نواح و تقوی نسب (۱۳۸۵) طی تحقیقی در بین اعراب استان خوزستان دریافتند هویت قومی ارتباطی معنادار و معکوسی با هویت ملی دارد. هویت قومی یکی از انواع هویت جمعی است که به مجموعه مشخصات و ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که یک قوم را از اقوام دیگر متمایز می‌کند و بین اعضای یک قوم یک احساس تعلق به همدیگر ایجاد کرده و آن‌ها را منسجم می‌کند (نواح و تقوی نسب، ۱۳۸۵). به نظر می‌رسد فعالیت ورزشکاران خوزستانی و همین‌طور موفقیت‌های آنان بتواند به تقویت هویت قومی در این استان منجر شود. حاجبانی (۱۳۸۷) معتقد است هویت قومی و هویت ملی دو مولفه اساسی در شاکله هویت ایرانیان امروز محسوب می‌شوند. مهم‌تر آن‌که به لحاظ هم‌نشینی تاریخی و طولانی مدت، میان این دو منبع هویت بخش در جامعه ایران تعارضی وجود ندارد. فقط همان‌طور که بهشتی و حق مرادی

قرارداد دارند حرفه‌ای به حساب می‌آیند و از سوی دیگر هنگامی که در مقابل تیم‌های خارجی قرار می‌گیرند، رقابت جنبه ملی پیدا می‌کند و بعد قهرمانی ورزش پرننگ می‌شود. بعلاوه برای مخاطبان آنچه که این رویدادهای ورزشی را از هم متمایز می‌سازد غالباً آن چیزی است که پیرامون این رویدادها اتفاق می‌افتد و نه صرفاً نتیجه رویداد. در این بین رسانه‌های رسمی و غیررسمی، نقش پرننگی در شکل‌دهی به نحوه ادراک مخاطبان از آن رویدادهای ورزشی ایفا می‌کنند و عملکرد رسانه‌ها پیرامون یک رویداد احتمالاً بر نحوه ادراک پاسخ دهندگان تاثیرگذار است.

در این پژوهش تلاش شد تا سوالاتی که ورزش همگانی، حرفه‌ای و قهرمانی را مورد سنجش قرار می‌دهند، عمدتاً بر ادراک پاسخ دهندگان از رویدادهای ورزشی متمرکز باشند. برای نمونه سوالات ورزش حرفه‌ای عمدتاً پیرامون این موضوع بود که پاسخ دهندگان به چه میزان از هریک از عوامل زیر متاثر می‌شوند: الفاظ و شعارهای مذهبی تماشاگران در حین رقابت‌ها، حضور ورزشکاران در کارهای خیرخواهانه، نام-گذاری لیگ‌های ورزشی با نام‌های مذهبی، پخش قرآن پیش از آغاز مسابقات ورزشی، برگزاری نماز جماعت در حاشیه رویدادهای ورزشی، حضور طلاب و روحانیون به عنوان تماشاگر رویدادهای ورزشی و علائم و شعارهای مذهبی روی لباس ورزشکاران.

یافته‌های پژوهش نشان داد که ورزش حرفه‌ای بر هویت دینی و هویت قومی تاثیر مثبت و معناداری دارد. این یافته با نتایج برخی از پژوهش‌های پیشین همخوان است. از جمله شعبانی بهار و همکاران (۱۳۹۲) دریافتند که

1. Allen et al.
2. Sahin
3. Doupona & Coakley

با توجه به نتیجه این پژوهش به نظر می‌رسد ورزش با ایجاد و توسعه احساس تعلق در میان شهروندان به یک اجتماع انسانی بزرگتر به نام ملت با اعتقادات دینی مشخص، به شکل‌گیری و توسعه هویت دینی افراد کمک می‌کند و این هویت دینی مانع روی‌گردانی مردم از دین می‌شود. به عبارت دیگر ورزش حرفه‌ای توانسته تاثیر پررنگ‌تری بر زندگی مردم داشته باشد و احتمالاً با ایجاد حس غرور و رضایت از داشته‌ها به افزایش هویت دینی و به دنبال آن کاهش واگرایی دینی در جامعه کمک کرده است. بر همین اساس به مسئولین استان خوزستان پیشنهاد می‌شود با حمایت از ورزش حرفه‌ای در این استان شرایط را برای رشد و توسعه هرچه بیشتر آن فراهم آورند. چرا که علیرغم هزینه‌بر بودن، ولی به دلایل مختلف از جمله تداوم رقابت‌ها یا حمایت رسانه‌ای این بخش از ورزش توانسته نقش پررنگی در زندگی دینی مردم ایفا کند.

نتیجه دیگر این پژوهش، تاثیر معنادار و منفی هویت دینی بر واگرایی فرقه‌ای و مذهبی بود. به عبارت دیگر ورزش موجب افزایش هویت دینی می‌شود و هر چه هویت دینی افراد بیشتر شود، واگرایی فرقه‌ای و مذهبی آنان کمتر خواهد شد. اخوان مفرد و همکاران (۱۳۸۷) نیز دریافتند پنج عامل دینی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در ارتقا سطح همگرایی اقوام تاثیر مثبت دارند. تکثر قومی - فرقه‌ای از شاخصه‌های بافت جمعیتی ایران است، بخصوص در استان‌های مرزی تکثر اقوام و مذاهب بیشتر به چشم می‌آید. دشمنان با آگاهی از این ویژگی و بهره‌برداری هدفمند از ابزارهای جنگ روانی، همسو با گسترش تهدیدهای برون مرزی،

(۱۳۹۶) اشاره کرده‌اند اگر سیاست‌های ما در زمینه تقویت هویت ملی به شیوه مستقیم یا غیرمستقیم با تضعیف هویت قومی که اکنون به مرحله خودآگاهی رسیده‌اند ملازمیت پیدا کند، جای نگرانی دارد، چون به طرد اقوام و واگرایی و پناه بردن به گفتمان مقاومت منتهی می‌شود.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش، تاثیر معنادار ورزش حرفه‌ای بر هویت دینی بود که احتمالاً متاثر از نمایش رفتارها و نمادهای دینی از سوی ورزشکاران و برگزار کنندگان رویدادهای ورزشی است. هویت دینی نیز را می‌توان مجموعه‌ای شناختی، اعتقادی و روانی شامل ارزش‌ها، هنجارها، باورها، احساسات، نمادها، طرز تلقی‌ها و آگاهی‌های مختص به یک خود فردی-اجتماعی دانست که حول یک محور غایی (مفهوم مقدس) سازمان یافته است و با اثرگذاری بر کنش‌های اجتماعی از یک سو، سبب همبستگی و انسجام درون گروهی در میان اعضای گروه می‌شود و از سوی دیگر موجبات تمایزات برون گروهی را با دیگر افراد و گروه‌ها فراهم می‌آورد (رئوفی، ۱۳۸۹). پارسامهر و رسولی نژاد (۱۳۹۴) دریافتند دینداری رابطه مستقیم و معناداری با مشارکت ورزشی دارد. ورزش به هر شکلی که باشد، بخشی از فرهنگ جامعه محسوب می‌شود. فرهنگ جامعه ایرانی از روزگار کهن، دینی بوده و اصولاً دین در جغرافیای ایران و در کل تاریخ این سرزمین، یکی از ضرورت‌ها و بایسته‌ها به‌شمار می‌آمده است. نتیجه دیگر این پژوهش، تاثیر معنادار و منفی هویت دینی بر واگرایی دینی بود. به عبارت دیگر ورزش حرفه‌ای موجب افزایش هویت دینی می‌شود و هر چه هویت دینی افراد بیشتر شود، واگرایی دینی آنان کمتر خواهد شد.

ای، تداوم مسابقات ورزشی در طول سال، برنامه‌های مختلف تحلیلی در حوزه ورزش حرفه‌ای و همچنین دیگر جذابیت‌های آن توانسته نقش پررنگ‌تری از ورزش حرفه‌ای نسبت به دیگر حوزه‌های ورزش در اذهان افراد جامعه از خود برجای بگذارد. با این وجود اظهار نظر قطعی در این باره و همچنین آشنایی با چگونگی فرایند تاثیرگذاری ورزش حرفه‌ای نیازمند پژوهش‌های بیشتر است.

شرایط خاص منطقه، تنوع قومیتی در استان خوزستان و همچنین تلاش دشمنان جهت ایجاد تفرقه در بین مردم این استان نیازمند توجه جدی مسئولان سیاسی و ورزشی به این استان است. یکی از کم هزینه‌ترین و ساده‌ترین راه‌ها جهت افزایش انسجام مردم این استان توجه به ورزش در این استان است. با توجه به یافته‌های این پژوهش توسعه ورزش در این استان می‌تواند به ارتقا هویت دینی و قومی مردم این استان کمک کند و از واگرایی دینی و و فرقه‌ای مردم این استان بکاهد. یکی از بخش‌های ورزش که به دلیل ماهیت و جذابیت‌های آن نقش پررنگ‌تری در شکل دهی به نگرش مردم دارد، ورزش حرفه‌ای است. با توجه به جمعیت جوان استان خوزستان و همچنین علاقه شدید مردم این استان به ورزش از یکسو و جوان و نوپا بودن ورزش حرفه‌ای از سوی دیگر، حمایت جدی مسئولان دولتی در زمینه منابع مالی، امکاناتی و تجهیزاتی، قانونگذاری و ... می‌تواند ضمن ارتقا هویت دینی و پیش‌گیری از تفرقه‌های فرقه‌ای و مذهبی به خودکافی این بخش از ورزش کمک کند.

برنامه‌ریزی می‌کنند تا ناسیونالیسم قومی و حمایت مادی - معنوی خزنده از جریان‌های افراطی وهابیت و سلفی‌گری را افزایش دهند که می‌تواند وحدت و انسجام ملی را با چالش روبرو کند و تهدیدهای نوینی را علیه امنیت ملی ایران به وجود آورد. در این بین نقش ورزش بخصوص ورزش حرفه‌ای به عنوان عاملی که می‌تواند با تقویت هویت دینی از واگرایی‌های فرقه‌ای و مذهبی بکاهد و به ایجاد اتحاد و انسجام کمک کند از نکات قابل تامل در این پژوهش بود که در گذشته کمتر به آن توجه شده است. از سوی دیگر مسئولین نیز نظارت کمتری بر مسائل، حواشی و رسانه‌های فعال در این حوزه داشته‌اند. به نظر می‌رسد نتایج بدست آمده در این پژوهش می‌تواند پنجره جدیدی را به روی پژوهشگران و مسئولین بازکند. به مسئولین استان خوزستان پیشنهاد می‌شود با توسعه فعالیت‌های ورزش حرفه‌ای و مقابله با بداخلاقی‌های در این حوزه و همچنین نظارت صحیح بر فضای رسانه‌ای پیرامون آن به کاهش واگرایی‌های فرقه‌ای و مذهبی در این استان کمک کنند.

در پژوهش‌های پیشین اغلب نقش ورزش بصورت کلی بررسی شده است و کمتر نقش ورزش حرفه‌ای، قهرمانی و همگانی بصورت خاص بررسی شده است. بعلاوه اغلب ورزش حرفه‌ای را در قالب رفتارهای ورزشکاران، تماشاگران و یا جنبه‌های بازار یابی و درآمدزایی آن بررسی کرده‌اند و کمتر به تاثیرات اجتماعی آن پرداخته شده است. معمولاً پاسخ دهندگان در برابر سوالات صریح و شفاف، پاسخ شفاف‌تری می‌دهند تا اینکه نقش ورزش بصورت کلی و عام مطرح شود. به نظر می‌رسد پوشش وسیع رسانه-

منابع

- Slovenia. Sociology of Sport Journal*, (27) 4: 371 – 389. doi: 10.1123/ssj.27.4.371
- Fazeli, H.(2011). *Sports and identity politics*. Political sciences research. 2: 151-174.[Persian]
 - Hafezinia, M R.(2002). *Political geography of Iran*.Tehran: Samt.
 - Hajjani, E.(2008). *Relationship between national and ethnic identities among iranian ethnic groups*. Iranian sociological association. 9(3,4):143-164. [Persian]
 - Hashemi, S Z, Javadiyegane, M R.(2007). Football and national identity. *National studies quarterly*. 30: 107-125.[Persian]
 - Hurrell, P. (2016). *Can Sport Development Programmes Really Have An Impact On Peace In Local Communities?* (Independent Study submitted as part requirement for the B.Sc (Hons) degree in Sport Development and Coaching), University of Worcester.
 - Jafarian, M.(2005). *The emergence of sectarianism in religious organizations*. *Jornal of Knowledge*. 91[Persian]
 - Karimipour, Y., Karimi, k.(2005). *Arabs of Khouzetan: divergence and convergence*. *Geographic research*. 124: 1-12.[Persian]
 - Kotnik, V.(2009). *Sport and nation in anthropological perspective: Slovenia as land of skiing nationhood*, *Anthropologija*, 7: 52-66.
 - Maqsoodi, M.(2003). *Ethnic changes in Iran: causes and fields*.Tehran: Institute of National Studies. [Persian]
 - Akhavan, H., Hendiyani, A., & Zeinalzadeh, H.(2009). *Identify the ways of ethnic convergence emphasizing the Turkis and Kurds in the Maku*. *Police management studies quarterly (pmsq)*. 3(4): 399-415. [Persian]
 - Allen, James. T., Drane, Dan. D., Byon Kevin. K., & Mohn, Richard. S (2010). *Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities*. *Sport Management Review*, 4(13): 421–434. doi: 10.1016/j.smr.2010.01.004.
 - Augestad, P., Bergsgard, N.A., & Hansen, A (2006). *The institutionalization of an elite sport organization in Norway: The case of Olympiatoppen*, *Sociology of Sport Journal*, 23: 293–313. doi: 10.1123/ssj.23.3.293.
 - Azizi, P., Azarkamand, R.(2011). *The study of the factors of divergence of the Baluch people and their impact on the security of the country*. *Encyclopedia journal*. 14: 95-111. [Persian]
 - Beheshti S S, Haghmoradi M. (2018). *Meta-analysis of the Studies about the Association between Ethnic Identity and National Identity in Iran Focusing on the Role of Media*.*Journal of social problems of Iran (Jspi)*. 8 (2) :5-27. [Persian]
 - Davari, A., Rezazadeh, A.(2013). *Strauctural eqation modeling with PLS software*. Tehran: Jahad daneshgahi.[Persian]
 - Doupona M., & Coakley J. (2010). *Complicating the Relationship between Sport and National Identity: the case of post-socialist*

- Parsamehr, M., Rasoulinnejad, S P.(2015). *Relationship between religiosity and sport participation*. Quaterly journal od socio-culture development studies, 4(2): 59-84. [Persian]
- Pishgahfard, Z., Omidiajav, M.(2009). *Relationships between Scattered Iranian Nations and Border Security*. International quarterly of geopolitics. V(14): 48-71.[Persian]
- Raufi, M.(2010). *The components of religious identity*. Relajious and Communication. 1& 2 (37, 38 Continious): 91-112. [Persian]
- Sahin, MY., Yenel, F., & Colakoğlu, T.(2010). *Sport and nationalism interaction: sports' place and importance creating national identity*. International Journal of Human Sciences 7(1): 1244-63.
- Shabanibahar, G., Maghbouli, S.(2013). *The relationship between sport and the cultural identity of athlete students*. Research in academic sports. 3, 77-92. [Persian]
- Taqipourgivi, B., Asadi, H.(2015). *The role of team, regional and religious identities in the development of national identity between Iranian national teams fans*. Sports and Youth Strategic Studies Quarterly. 27. 133-146. [Persian]
- Welty Peachey, J., & Burton, L.(2017). *Servant Leadership in Sport for Development and Peace: A Way Forward*. *Quest*, 69(1): 125-139. doi: 10.1080/00336297.2016.1165123
- Moayedfar, S., Rezayee, A.(2009). *An Analysis of the Status of ethnic identity in Iranian society, Case study: University of Tehran students*. Political Studies Quarterly. 3: 19-48. [Persian]
- Mombeini, Z., Amini, H., Alidoust, E.(2013). *Explaining the place of sport on national unity*. journal of cultural studies in sport. 3: 33-45. [Persian]
- Moqadas, A A., Lahsayeezadeh, A A., Taqavinasab, M.(2009). *Investigating internal factors affecting ethnic identity and national identity among Arabs of Ahvaz*. Applied Sociology.20:45-70. [Persian]
- Motahharinia, A. (2002). *Funamentals of physical education*. Tabriz. Islamic Azad University publication. [Persian]
- Moyer, R.(2000). *New income on political geography*. Translated by Daremirheydar. Tehran: Geographic organization of the armed forces.[Persian]
- Mutz, M., & Gerke, M.(2018). *Major sporting events and national identification: The moderating effect of emotional involvement and the role of the media*, Communication & Sport, 1-22. (In printed), Doi: 10.1177/2167479517733447.
- Navah, A., Qeisari, N., Taqavinasab, S M.(2010). *Pathology of Ethnic Issues in Iran: Case Study of Arabs Residing in Ahvaz City*. Quarterly journal of cultural research. 3: 47-71. [Persian]
- Navah, A., Taqavinasab, S M.(2006). *Arab folk, divergence or convergence*. Social Sciences Journal of Islamic Azad University. 2: 19-48.[Persian]

The role of sport in religious, sectarian and religious divergence in Khuzestan province

Marashian SH^{1*}, Khatibi A², Veisia E³

Received: Nov 10, 2018

Accepted: Mar 11, 2019

Abstract

Objective: This research investigated the effect of sport in religion, sectarian and religious diversity in Khuzestan province.

Methodology: This was exploratory blend research. In the qualitative section, semi-structured interviews with expertise were conducted and with the aid of theoretical sampling, the interviews proceeded to theoretical saturation. Based on the results of the first section, a questionnaire for sports role and divergence was prepared. The validity of the research instrument was reviewed and verified by eight experts. Reliability index was also calculated and validated using Cronbach's alpha test ($\alpha > 0.7$). In the quantitative section, the statistical population is consisting of all the people living in Khuzestan province within the range of 14-65 years old (N=4853000). According to Morgan's table, the sample size was 384 instants and Cluster random sampling method was hired. For data analysis, structural equations with partial least squares method was used.

Results: The results showed that professional sports on religious and ethnic identity has a significant effect and also through the effect on religious identity can reduce religious divergence as well as sectarian and religious divergence.

Conclusion: According to the results of this research, it's recommended to adopt the necessary decisions for sports development (especially professional sport) in Khuzestan province, to help reducing religious divergence.

Keywords: Identity, Divergence, Sport, Khuzestan province, Ethnicity.

1 & 2. Assistant Professor of sport management, Shahid Chamran University of Ahvaz

3. Phd Student of sport management, Shahid Chamran University of Ahvaz

* Corresponding author's e-mail address: hmarashian@scu.ac.ir